

penhetett volna. Ebben a kontextusban egészen másképp értelmeződik a mese. Az atléta azonban már nem ugyanaz, miként a mese sem: a fátyából (a lángból) már csak egy lepedő maradt, és a tanulság is értelmét vesztette valahol.

Az előadás végét ismét az első jelenet kerete zárja, de ha a taps és a meghajlás is a show része (márpedig Charnocknál feltétlenül az, méghozzá pontosan megkomponálva), akkor e jelenet megint csak nem kínál végső választ, hacsak nem azt, hogy a show bedarálja az élet értelmét – vagy legalábbis a kérdésfeltevés egy bizonyos módját.

Nemcsak az élet értelmére vonatkozó kérdés lesz humorforrás, hanem a színház, a tánc, a média és a tömegkultúra is. Leginkább azok a színházak és irányzatok válnak Charnock céltáblájává, amelyek az aktuális és divatos trendeket követik, és kevésbé ellenállók a tömegkultúra igényeivel szemben. E kritikát azonban nem kíséri kultúrpszimizmus. Charnock maga sem próbál meg ellenállni e folyamatoknak, sőt – egy-egy ironikus kiszólással kísérve – be is építi ezeket az elemeket a show-ba, amiből jó adag önironia keletkezik.

Már az előadás első felében láthatunk egy háromperces „gyorstalpaló” tánc történetkurzist, melyen Charnock prezentálja a kortárs tánc – részben hagyományos, részben „divatos”, de mindenképpen – szűkre szabott lehetőségeit: balett, modern tánc, fizikai színház. Ez utóbbin keresztül saját

múltját is humorosan szemléli, hiszen a fizikai színház műfaja a DV8-hez és Lloyd Newson nevéhez kötődik. A tánc, táncirányzatokkal szembeni humoros kritikái megnyilvánulás végigkíséri az előadást: akár egy flamencoparódia, egy Billie Holiday-dal vagy Michael Jackson kapcsán. Szintén kritikával illeti a különböző divatos színházi irányzatok bizonyos elemeit, gesztusait, kliséit: például a „közvetlenség” és a meztelenséghez való viszonyt. Többször is feljön a közönség közé, a szék sorok között táncol, a nézők ölébe fekszik – maró iróniával utalva ezzel azon színházakra és show-kra, amelyek a sokat emlegetett közvetlenséget úgy értelmezik, hogy a nézőnek mint földi halandónak „testközelből is szabad” éreznie, szagolnia, sőt tapintania a pillanatokra közénk ereszkedett isteni sztárt.

A nézők között öltözik át, miközben verbálisan is ecseteli, hogy a közönségnek egy csipetnyi meztelenség is jár a pénzéért, de csak éppen a jó ízlés határain belül. E gesztus megint csak a tömegkultúrának és a médiának a meztelenséghez való skizofrén viszonyát jellemzi. (Szerencsére a színházakban még nem kell a színpad bal alsó sarkába állítani egy pirossal karikázott 18-ast, de azon már most érdemes elgondolkodni, hova is tegyük ezt a későbbiekben: a színpadra, a nézőterre, esetleg a színész nyakába? – elkerülendő az improvizatív incidenseket.)

Charnock ide-oda cikázik a nézőtér és a színpad között, megnyitja az utcára nyíló ajtót, bonbonokat dob a büfében ülőknek. E gesztusnak azonban nem célja a színház hagyományos színpad–nézőtér-struktúrájának radikális újraértelmezése, sokkal inkább tekinthető a show egyik szórakoztató elemének. Nem inzultálja végtelenen a közönséget, nem célja zavarba hozni a nézőt. E gesztus erősebb volt a DV8 esetében, de már ott sem a színházi újítás céljával jött létre.

Az előadásra való folytonos reflektálás valamelyest a színház kritikusait és értelmezőit veszi célba. Miközben világos(kék) pizsamáját fekete ruházatra cseréli, azt is hangsúlyozza, milyen jelentőséggel bír a színek szimbolikája; hasonlóképpen beszél arról, miért is szereti vörössel megvilágítani a nézőteret, miközben ott folyik az előadás. E reflexiók azonban korántsem olyan erősek, hogy ellehetetlenítenék a kritikus vagy az értelmező pozícióját.

Charnock előadásának titka – az előadó karizmatikus személyisége mellett – talán ebben rejlik: a kritikával illetett világgal szemben nem akar külső pozíciót elfoglalni, nem akar szembehelyezkedni vele, nem akarja kivonni magát belőle, és nem hajtja a mindenáron újat mondani akarás görcsös erőfeszítése. Így könnyed, fesztelen, szórakoztató show-t láthatunk, melyben az előadó-koreográfus önmagát is iróniával szemléli.

Rutin nélkül a lazaság nem vállalható

■ BESZÉLGETÉS NIGEL CHARNOCKKAL ■

„Intelligens, energikus és szórakoztató.” Talán az a finn kritikus fogalmazta meg legfrappánsabban, milyen is Nigel Charnock, aki a fenti három jelzőt írta róla egy bemutatója után, 2002-ben. A magyar nézők január 25-én láthatták a brit fizikai színház úttörőjének Frank című színdarabját, melyre épp ez a három szó jellemző leginkább. Improvizál, énekel, a nézőkkel folyamatos, élő kapcsolatban, olyan yira, hogy még cukorkát is kapunk tőle; a soraink közt zajló átöltözésről és egyéb „provokációkról” nem is beszélve. Húszéves szakmai rutinja révén magabiztosan, gátlástalanul felszabadult.

– Ha a Frankből ma este is lenne előadás, teljesen új ötleteket dobna be?

– Az biztos, hogy nem ismételném meg a tegnapi. Volt már rá példa, hogy két estén játszottam egymás után ugyanazon a helyen. Akkor a második est komolyabbra

sikerült. Az elsőt nyilván elsütök jó néhány poént, amelyet már nem érdemes megismételni akkor, amikor nem a pillanat spontaneitásából fakad. Beépítem a legfontosabb elemeket, amelyekre az adott helyszín inspirál, másnapra viszont számomra ezek – úgy látszik – elvesztik a frissességüket.

– Tegnap nem állta meg, hogy meg ne ossza a nézőkkel az előző napi budapesti sétáján szerzett benyomásait. Elsősorban azt, milyen savanyú népség vagyunk mi, magyarok. Különösen a bolti eladók. Mindig gyűjti az információkat, mielőtt egy adott városban fellép?

– Amikor kiderül, hova utazom, már hekkkel az út előtt utánanézek bizonyos dolgoknak. Például olyanoknak, mint a történelmi tények, a társadalom mai helyzete, fontosabb aktuális kérdések, melyek az embereket foglalkoztatják. Tudtam, hogy önök választások előtt állnak, ezt is be

akartam venni a show-ba, de aztán valahogy mégis kimaradt. Volt sok minden más. Elfelejtettem még valamit. Pedig oda-készítettem az újságot is, amiből kinéztem. Idefelé a repülőgépen a fedélzeti magazin egyik cikkén akadt meg a szemem. Tudja, mi áll benne? Az, hogy egy nemrég készült nemzetközi felmérés szerint a legerőszakosabb tinédzser lányok Magyarországon élnek. Nem fiúk! Lányok! Kár, hogy ezt kifelejtettem.

– Előadásának nyilván van kiindulópontja és határozott befejezése. A kettő közötti egy óra kitöltését milyen arányban bizza a véletlenre?

– A születésről, a serdülésről, a szerelemről, a szexről szóló rész adott, az mindig szerepel, ha nem is teljesen rögzített formában. Ugyanígy adott a befejezés is, amely tulajdonképpen azt pedzegeti, miért is vagyunk itt a Földön – persze ezt úgysem lehet tudni, de válaszaink azért lehetnek.

A portrét Koncz Zsuzsa készítette

– A színpadon tréfásan bejelenti, hogy elő fogja adni az élet értelmét – és tényleg előadja. Fennhangon közli, hogy ön szomorú ember, s miközben könnyesre hahotázzuk magunkat, kiderül: tényleg az. Hogyan kontrollálja, szabályozza előadás közben a mértéket?

– A nézőktől érkezik visszajelzés, ebből érzem, mit lehet, s mennyi az elég. Tegnap például azt figyeltem meg, hogy szerették, ha táncolok, ezért többet táncoltam. Pedig szerintem elég unalmas, ha valaki sokat táncol. De a Trafóban kifejezetten azt tapasztaltam, hogy a közönségnek tetszik, ezért mondtam is: ti azért jöttetek ide, hogy táncolni lássatok? Akkor jó, táncolok nektek. Érezni lehet azt is, ha hosszabban beszélék a kelletnél. Olyankor váltok. Mindig figyelni kell a nézőt.

– Valahányszor nekiindult a Trafó zsűfólásig megtelt széksorainak, hogy át- és átszelve a kabátokkal, táskákkal „nehezített” pályát, a nézőkre konkrétan, „testileg” is figyelnie kellett. Más országokban az ilyen akciókra hogyan reagál a publikum?

– Mindenhol ugyanúgy. Először is: el sem hiszik, hogy ezek az interakcióim improvizáltak. Utólagos beszélgetésekből tudom: meg vannak győződve arról, hogy az akciók mind megbeszéltek és lepróbáltak mozzanatok. Például, ahogyan tegnap felkaptam az egyik néző táskáját, és lehajítottam a színpadra, benne az összes értékével, azt gondolták, hogy az illető beépített ember, akivel mindent előre megbeszéltem.

– Minden mozdulata olyan pengeéles, hogy valóban nehezen hihető el, hogy rögtönzés. A szállodai szobájának számát és az oda szóló invitációt is határozottan, komolyan adja elő. Élt-e már néző az ajánlatával?

– No, ettől magam is tartok néha. Eleinte meg is szeppentem: bárki zörgethet az ajtómon az éjszaka kellős közepén. De konkrét eset szerencsére még nem volt.

– Húsz évvel ezelőtt is megtette mind ezt?

– Nem, dehogy. Rutin nélkül ez a lazóság nem vállalható. Szokták tőlem kérdezni, mennyit próbálok az előadásra. Próbálni? Ezt nem lehet próbálni, csak adni kell kifelé mindazt, ami belül van. Negyvenöt év tapasztalata áll a produkció mögött. Amikor improvizáltak egy kurzuson, gyakran megkérdezik tőlem, hogy milyen irányelvek mentén fogjanak a dolghoz. Olyankor elmondom: semmi sem számít, csak legyél magad. Emberek vagyunk mindannyian, és magunknak tesszünk jót azzal, ha kifejezzük, ami bennünk található.

– Kétnapos kurzust tart a Trafó stúdiójában. Ma volt az első nap. Hogyan reagáltak a magyar táncosok a munkamódszerére?

– Nagy különbségek nincsenek, de csekély nemzeti specialitásokról persze beszélhetünk. A finnek például visszahúzódnak, félénkek. Az angolok is visszafogottak, de robbanni is képesek. A magyar habitus közel áll a finnhez – ezt éreztem meg ma. Persze a szituáció is számít: újak, idegenek vagyunk egymásnak, és szokatlan dolgokat kérek. Az első nap mindig nehezebb. A latinok (spanyolok, olaszok, portugálok) külsőleg másként viselkednek: közvetlenebbek, bátran megragadják a másikat, erotikusabbak. De igazából ők is félénkek, csak meg akarnak felelni „kódolt örökségüknek”. Ma megfigyeltem: önkönnél – bár nem volt a csoportban színész – a résztvevők a hangjukkal bátrabban bánnak, mint máshol. Igazi erős hangokat produkáltak.

– Ön a Helsinki Városi Színház művészeti vezetője volt. Hogyan került oda, miért választotta Finnországot?

– Öt évig dolgoztam a helsinki társulatnál, két éve jöttem el onnan. Most Londonban élek. A finn történet úgy kezdődött, hogy meghívtak egy szólómmal. A sikeres fellépés után kétszer is visszahívtak

koreografálni. Amikor a második darabomon dolgoztam, megüresedett a művészeti vezetői szék. Mivel a táncosokkal remekül összehangolódtunk, azt mondtam: szívesen vállalnám. Azonnal felkértek.

– Mehetünk még messzebb a múltba? A DV8, melynek alapító tagja volt, jelentékeny tényező a kortárs tánc történetében: a physical theatre egyik európai úttörője...

– Mindenki ezzel jön. Tegnap is egy újságíró szakadatlan azt ismételtette, hogy én ex-DV8-es vagyok, s beszéljek a DV8-ról. Azért kérdezzetek folyton erről, mert a DV8 híres. Persze nagyon büszke vagyok rá, de a DV8 a múltam. Természetesen nagyon jó volt megteremteni, jó volt az első évtizedben együtt dolgozni, de aztán túlságosan is bejött a csapatnak: híresek lettünk, jött a pénz, kellett egy kemény főnök, aki menedzsel, beindult a mókuserék – ez nem nekem való. Ők kemény kényszer alatt gályáznak tovább, hogy fenntartsák a sikert, amit minden megrendelő elvár tőlük. Ugyanazokkal a bevált eszközökkel operálnak folyamatosan (például víz a színpadon, meztelenség, vetítés stb.) – ezek hozzák a jól ismert fogadtatást. Én már nem tudnék félelemből dolgozni. Abban a tudatban, hogy kieshetek a közönség, a megrendelők kegyeiből, és akkor már nem fogom megkapni azt a pénzt, ami nélkül nem tudok létezni. Én most azt csinálom, amit szeretek. Láta a szólómat: sok pénzbe nem került. Üres színpad és néhány kacat. Addig csinálom csak, amíg úgy érzem, van értelme. Nem tudhatom, meddig lesz így. Nem régóta lépek fel a Frankkel, még alig volt belőle néhány előadás.

– A hangjával is bravúrosan bánik: bármilyen testhelyzetben megállás nélkül beszél, énekel. Nem kapott még ajánlatot prózai vagy zenés színháztól? Vagy nem érdekli a dráma?

– Hogyne érdekelne! Írok darabokat is. Egy dán „fizikai” társulat három előadását én írtam meg. Az igazság az, hogy az életem színjátszással kezdődött. Miután gyerekként megkaptam lemezen a Mary Pop-pins zenéjét, azt adtam elő éjjel-nappal. Énekeltem, táncoltam rá – a szüleim ezért írtak be egy walesi színiiskolába. A táncal is ott kerültem közelebbi kapcsolatba. A harmadik évben jött egy mozgástanár, aki rávett: foglalkozzam behatóbban a táncal. Így indult a „fizikai” karrierem. Bárcsak felkérnének prózai szerepre! Jönne egy rendező, és azt mondaná: tessék, itt van Hamlet... Ez álom. Senki sem jön, mert mindenki mint szuverén alkotót ismer, és azt gondolja, hogy majd elkezdke beleszólni a rendezésbe, meg öntörvényűsködöm. Ezt a lehetőséget valószínűleg eljátszottam. Pedig – a csoda vigye el! – nagyon jó lenne!

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: LÓRINC KATALIN